

**RECONeixEMENT, CORRESPONSABILITAT I
REDUCCIÓ DE LES DESIGUALTATS: LA MESURA
DE GOVERN DE DEMOCRATITZACIÓ DE LA CURA.
BARCELONA, 2017-2020.**

XAVIER RUBIO CANO

1. Introducció

Aquest article pretén contribuir a difondre, i en part reflexionar, entorn la nova política pública desenvolupada per l'Ajuntament de Barcelona des de 2015 (en la seva primera formulació) fins el maig de 2019, la Mesura de Govern de Democratització de la Cura (MGDC). Com a mostra d'una política pública que s'està realitzant des de l'àmbit local i que té per objectiu el reconeixement, la corresponsabilitat i la reducció de les desigualtats entorn les cures.

Per abordar aquesta experiència, el present capítol s'iniciarà amb una contextualització sobre el sorgiment de la MGDC a partir de les reflexions realitzades per l'economia feminista. En segon lloc, es farà incís en la fase de diagnosi, ja que ha sigut necessària per assentar les bases de la posterior definició de la Mesura i els eixos en que es distribueix. Seguidament, el gruix del capítol se centrarà en l'explicació de la MGDC, concretament en el procés d'elaboració, la definició dels eixos, instruments i tipus d'actuacions, seguit de l'explicació sobre el desenvolupament i l'avaluació que s'ha realitzat fins al moment. A més, a mode d'exemplificació i concreció d'aquesta política pública, es mostraran un seguit d'actuacions que s'han portat a terme. Finalment, el capítol es tanca amb un apartat on es recullen els reptes i les dificultats que s'han detectat durant aquest procés de treball, així com també les oportunitats que sorgeixen amb la posada en pràctica d'aquesta política. Amb el propòsit de mostrar algunes preguntes obertes i reflexions que han sorgit durant aquest procés, per tal que serveixi per repensar les polítiques

públiques que es vulguin desenvolupar en aquest aspecte posteriorment a la ciutat de Barcelona o en altres contextos.

2. Per què una mesura de govern? Com sorgeix?

El 26 de maig de 2017 es va presentar al Plenari de l'Ajuntament de Barcelona la Mesura de Govern per una Democratització de la Cura 2017 – 2020 (MGDC). Una mesura amb 68 actuacions adreçades a posar les cures al centre de les polítiques municipals i que comptava amb una dotació pressupostària inicial de 59 milions d'euros addicionals per al període 2017-2020.

Allò que la MGDC pretén impulsar, per assolir a mig i llarg termini, és una altra manera d'organitzar socialment la cura, des d'un punt de vista transformador. I aconseguir-ho a partir de tres objectius principals: I) reconèixer la cura com a part central de la vida socioeconòmica de la ciutat; II) promoure la corresponsabilitat de tots els actors socials a l'hora de garantir el dret a una cura digna i de qualitat; i III) reduir les desigualtats socials i de gènere que actualment caracteritzen tant la provisió com la recepció de les cures (Ajuntament de Barcelona, 2017: 3).

L'Organització Internacional del Treball (2015) es refereix al treball de cura com totes aquelles activitats realitzades per donar resposta a les necessitats físiques, psicològiques i emocionals d'una o més persones en l'esfera pública i/o en l'esfera privada, així com en l'economia formal, en l'economia informal i de forma no remunerada.

En aquest sentit, molt sovint les cures s'han vinculat amb aquests aspectes concrets. No obstant, analitzar-les des de l'economia feminista, a partir de la noció d'economia de les cures, fa que l'anàlisi vagi més enllà i s'abordi en base a una triple dimensió (econòmica, social i política), en el sentit que:

- Reconeix que les economies considerades productives se sostenen en el treball de cura que no és reconegut ni remunerat i, per tant, és necessari posar-lo en valor i treure'l de la invisibilitat;
- Busca combatre les múltiples desigualtats socials que acompanyen tant la provisió com la recepció de la cura,

- Defensa promoure la corresponsabilitat entre diferents actors socials, incloent-hi les administracions públiques, en la provisió i la recepció de la cura de manera justa i digna.

Des de la dècada dels anys setanta, l'economia feminista ha rebutjat, en primer lloc, delimitar l'interès i l'actuació de l'economia en el treball mercantil (històricament considerat masculí). En segon lloc, ha visibilitzat que el sistema econòmic capitalista necessita la divisió sexual del treball i el treball de cures no remunerat per subsistir. I en tercer lloc, ha reivindicat les importants aportacions realitzades des del treball no mercantil, no només al funcionament del conjunt del sistema socioeconòmic, sinó particularment en la cura de la vida humana i en la provisió de benestar (històricament considerat femení). En aquest sentit, l'economia feminista reivindica la vulnerabilitat i la (inter)dependència de la condició humana i defensa la centralitat de l'economia de les cures com un aspecte fonamental de la vida econòmica i imprescindible per al sosteniment de les necessitats humanes (Ajuntament de Barcelona, 2017: 3).

Per tot això, per la MGDC el gran potencial de l'economia de les cures és contribuir a treure la cura de la reclusió i la invisibilització històricament patida en l'àmbit familiar, a deslligar-la de la idea que és una cosa pròpia de les dones a les llars i/o de sectors laborals precaritzats, i a polititzar-la i construir-la com un fenomen objecte d'intervenció pública i d'acció social i econòmica. Així la MGDC té com a objectiu, dins el marc de les responsabilitats i competències municipals de l'Ajuntament de Barcelona, treballar en aquesta direcció.

3. Diagnosi/punt de partida

Des de setembre del 2015 a desembre del 2016, Sandra Ezquerra i Elba Mansilla¹, per encàrrec del Comissionat d'Economia Cooperativa, Social i Solidària i Consum i de la Regidoria de Cicle de Vida, Feminismes i LGTBI

¹ EZQUERRA, Sandra i MANSILLA, Elba (2018): Economia de les cures i política municipal: cap a una democratització de la cura a la ciutat de Barcelona. Barcelona, Ajuntament de Barcelona, Col·lecció Estudis Temps i Cures. Accessible a: http://ajuntament.barcelona.cat/tempsicures/sites/default/files/economia_i_politica_13.pdf (Recurs web visualitzat el 3 de setembre de 2019).

de l'Ajuntament de Barcelona, recercaren quins haurien de ser els eixos principals d'una política transformadora i feminista de la cura a la ciutat de Barcelona. El seu objectiu fou explorar la provisió i recepció de cura a la ciutat, per tal de poder formular recomanacions d'actuació per democratitzar-la (Ezquerria i Mansilla, 2018: 9-10). Partint de la premissa que la cura constitueix un fonament imprescindible de la vida en comú i que, per tant, cal col·locar-la en el centre de les prioritats polítiques, socials i econòmiques, la recerca pretenia contribuir a l'impuls de l'economia de les cures a la ciutat d'acord amb un objectiu polític fonamental: la democratització de la cura, tant per a les persones que la proporcionen com per a aquelles que la reben. Això significa, específicament, reconèixer la cura com una part central de la vida socioeconòmica de la ciutat, promoure la corresponsabilitat de tots els actors socials a l'hora de garantir el dret a una cura digna i de qualitat, i treballar per reduir les desigualtats socials que caracteritzen, tant la provisió com la recepció d'aquesta.

Així calia tenir present l'existència d'una cruïlla que emergí amb l'esclat de la crisi de les cures i de la crisi econòmica: que l'entrada en crisi del model tradicional de la provisió es traduís en una recomposició reaccionària on gran part del pes tornés a recaure en les dones, sense rebre cap mena de reconeixement, o que la seva davallada provoqués el sorgiment d'una nova organització social de la cura basada en valors democràtics, tant per a les persones que la reben com per a aquelles que la proporcionen (Ezquerria i Mansilla, 2018: 21-22). D'aquesta manera, si es volia garantir la segona opció, calia començar a treballar per avançar cap a un model de cura que superés totes les mancances descrites i que tingués una clara vocació transformadora. Calia una agenda per intervenir en les causes generadores de desigualtat i no simplement en els seus efectes, convertint en objectiu polític prioritari la democratització del conjunt de relacions socials, econòmiques, institucionals i simbòliques que estructuren l'organització social de la cura; i garantir, a la vegada, que la provisió de la cura es caracteritzés per ser una cura de qualitat i universal, sense que això significués anar en detriment de la multiplicitat d'experiències, particularitats i trajectòries vitals que caracteritzen la vida a la ciutat - seguint a Pérez Orozco (2014) -, com ara diferents tipus de famílies, models de convivència diversos o orígens nacionals i culturals plurals.

La recerca de Sandra Ezquerria i Elba Mansilla, tal com es mostra a la taula 1, no només situà el marc interpretatiu sinó que també perfilà el marc d'eixos centrals i transversals de la MGDC i les seves dimensions (Ezquerria i Mansilla, 2018: 28).

Taula 1. Marc de la democratització de la cura. Eixos i dimensions.

Eixos centrals	Eixos transversals	
<p>Reconeixement de la centralitat social de la cura</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valorització social i simbòlica de la cura • Garantia que l'accés a una cura digna no s'associa a costa dels drets de cap altra persona <p>Socialització de la responsabilitat de la cura vers l'àmbit comunitari, les administracions públiques i el sector privat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Socialització de la cura vers l'àmbit comunitari • Socialització de la cura vers les administracions públiques • Socialització de la cura vers el sector privat amb i sense ànim de lucre 	<p>Eliminació de la (mal) divisió social de l'organització social des d'una perspectiva interseccional</p> <ul style="list-style-type: none"> • Divisió sexual del treball en l'organització social de la cura • Divisió racial del treball en l'organització social de la cura • Divisió socioeconòmica en l'organització social de la cura 	<p>Apoderament entorn de l'organització social de la cura</p> <ul style="list-style-type: none"> • Apoderament individual • Apoderament relacional • Apoderament col·lectiu

Font: Ezquerria i Mansilla, 2018: 28.

També s'elaborà d'un mapa/catàleg de serveis, programes i projectes municipals enfocats a la provisió i la recepció de cura o en altres àmbits, com el de l'educació, actualment existents a nivell municipal. I és que l'Ajuntament de Barcelona té una llarga tradició en accions de provisió pública de cura que calia posar en valor i alhora contextualitzar en un model de democratització de la cura i responsabilitat col·lectiva vers la sostenibilitat de la vida des d'una perspectiva de justícia de gènere. Aquell mapa/catàleg, posteriorment, es posà en relació amb els objectius estratègics per a la Democratització de la Cura que emergirien a la MGDC (consultable a Ezquerria i Mansilla, 2018).

4. Mesura de Govern per una Democratització de la Cura 2017 – 2020

4.1. El procés d'elaboració de la mesura

El procés d'elaboració s'inicià, a mitjans de 2016, en paral·lel i durant, al procés de diagnosi i recerca abans esmentat (Ajuntament de Barcelona, 2017: 4). Per a l'elaboració de la mesura es creà un grup motor encarregat de dinamitzar tot el procés (format per les àrees i departaments d'Economia Social, Feminismes i Transversalitat de Gènere) i, amb l'objectiu de teixir compromisos, aliances i col·laboracions; es creà una Comissió Interdepartamental, que és reuní tres vegades (d'octubre de 2016 a gener de 2017), on participaren diverses àrees i departaments municipals (més d'una quinzena). Comptà amb l'expertesa de persones i entitats referents en la matèria, per contrastar els resultats de l'anàlisi i les propostes fetes durant el procés de diagnòstic esmentat, i per incorporar noves actuacions i propostes. Aquest contrast tingué la voluntat de fer una valoració respecte a la coherència d'implementar una MDGC, i contribuir també, a establir prioritats en l'agenda de la política pública municipal a partir de la posada en comú de l'agenda política i social de les diferents entitats i moviments consultats. Es comptà amb la participació d'agents arrelats del moviment feminista i del moviment pels drets de les persones migrants i les treballadores de la llar. Alhora, participaren persones expertes acadèmiques i de la societat civil en matèria d'economia social i solidària des de la perspectiva de l'economia feminista i l'economia de les cures. També es comptà amb l'expertesa de sindicats, grups de criança compartida i cooperatives de treballadores de la llar (més d'una dotzena).

L'altra característica del procés d'elaboració i, del que acabà essent la mateixa MGDC, fou la transversalitat de gènere. Aquesta tendeix a ser definida, segons el Grup d'Expertes del Consell d'Europa (1999), com l'organització, la millora, el desenvolupament i l'avaluació dels processos polítics, de manera que una perspectiva d'igualtat de gènere s'incorpori en totes les polítiques, nivells i etapes. Així la Mesura es vincula amb d'altres polítiques que s'han desenvolupat en el marc de l'Ajuntament de Barcelona, com el Pla per la Justícia de Gènere (2016-2020), l'Estratègia contra la Femititza-

ció de la Pobresa i de la Precarietat a Barcelona (2016-2024), l'Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva, l'Estratègia per l'Ocupació de Barcelona (2016-2020) i el Pla d'Impuls de l'Economia Social i Solidària (2016 – 2019).

El treball d'intercanvi d'informació en la Comissió Interdepartamental d'Economia de les Cures, les entrevistes i col·laboracions dutes a terme amb diferents direccions i departaments, foren clau per a la tasca d'identificació i vinculació de les accions i mesures existents amb el canvi de paradigma de centralització de la cura en l'actuació municipal.

4.2. Eixos, instruments i tipus d'actuacions de la Mesura de Govern de Democratització de la Cura

Per tal de complir l'objectiu d'impulsar l'assoliment, a mig i llarg termini, d'una altra manera d'organitzar socialment la cura, des d'un punt de vista transformador, la Mesura de Govern planteja dos eixos estratègics d'acció centrals i dos eixos estratègics transversals que travessen el conjunt d'actuacions incloses en la MGDC (Ajuntament de Barcelona , 2017: 13-14):

Dos eixos centrals:

A) Reconeixement de la centralitat social de la cura. Prendre en consideració la contribució econòmica del treball de cura per a la societat, sense perdre de vista qui realitza aquesta contribució. També implica mesurar aquestes contribucions amb enquestes i estudis, incloure la cura en el disseny de polítiques públiques, generar noves agendes discursives i nous imaginaris amb la finalitat de qüestionar les relacions de poder existents en la seva organització actual. L'objectiu ha de ser eliminar la cura com una externalitat inevitable de la vida moderna per construir-la com una activitat fonamental en una societat que prioritza la interdependència i la sostenibilitat de la vida. Reconèixer la centralitat social de la cura comporta, també com a qüestió fonamental, visibilitzar com l'organització social actual de la cura genera risc d'ex-

clusió social entre les persones que la proveeixen, independentment de si ho fan de manera remunerada o no. Aquestes persones tenen un pitjor estat de salut, major pobresa de temps personal i aïllament social, menor capacitat de desenvolupar projectes propis, i condicions laborals molt precàries. Dit d'una altra manera, quan l'accés a la cura és garantit, aquesta sovint és duta a terme a costa dels drets de les persones que la proveeixen.

B) Socialització de la cura. La redistribució de la cura ha adquirit en els darrers anys una força creixent en els debats entorn de l'organització social d'aquesta, traspasant de la transferència de responsabilitat sobre la cura i de càrrega de treball de cura entre dones i homes en el marc de les famílies i les llars privades, vers problematitzar el fet que la major part de la cura que les persones necessiten és proveïda en l'àmbit de la família. Així es proposa contribuir a reconèixer la seva importància i la seva centralitat social i econòmica, entenent la seva distribució com quelcom que s'ha de donar més enllà de les fronteres i la privacitat de les llars. Això és així no només perquè hi ha llars i/o famílies on no és possible una major redistribució (amb altes càrregues de cura i amb limitats recursos econòmics) o on la redistribució no és possible en absolut (llars monomarentals), sinó perquè el reconeixement de la centralitat de la cura comporta que el conjunt d'actors i institucions socials (la comunitat, les administracions públiques, el sector de l'economia social i solidària i el sector privat mercantil) l'assumeixin i se'n responsabilitzin. Aquesta socialització, comporta, doncs, una reducció del protagonisme —i resultant sobrecàrrega— de la família, i particularment de les dones, en el seu si, però sense eliminar el rol cuidador de la família i del vincle inherentment emocional de la cura.

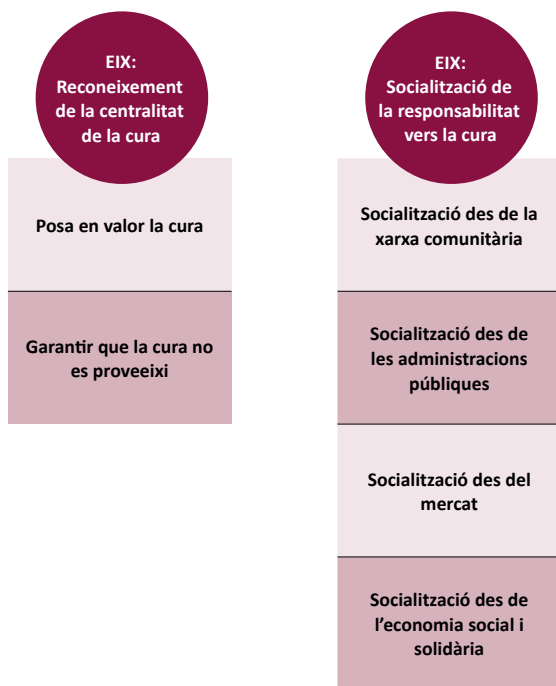
Dos eixos transversals que travessen el conjunt d'actuacions incloses en la Mesura de Govern són:

A) L'eliminació de la (mal)divisió social del treball que caracteritza l'actual organització social de la cura des d'una perspectiva interseccional. Aquest busca combatre estereotips i imaginaris de gènere i/o racials que promouen que la cura sigui proveïda de manera majoritària per dones i per

persones (dones també la majoria de les vegades) d'origen migrant en les diferents esferes socials. Això implica reforçar el paper dels homes en la provisió de les cures. També significa impulsar polítiques i accions per reduir les múltiples desigualtats estructurals que es produeixen per l'actual divisió social del treball inherentment injusta i precaritzadora.

B) L'empoderament individual, relacional i col·lectiu de les persones proveïdores i de les persones receptores de cura. Aquest esdevé rellevant perquè fomenta positivament el valor de la cura per part dels diferents actors implicats, així com perquè qüestiona l'aïllament en què habitualment la cura té lloc, fomenta espais de trobada entre diferents actors per compartir objectius transformadors i busca modificar les estructures que sostenen l'actual organització social de la cura.

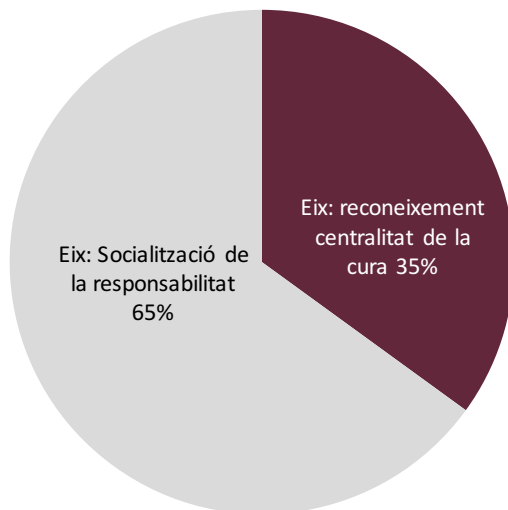
Gràfic 1. Eixos i objectius en que s'articulen les actuacions de la MGDC.

Font: Informe de Seguiment de la MGDC (Comissió Interdepartamental, març 2019).

A partir d'aquests eixos i per donar compliment als objectius de la Mesura de Govern, per al període 2017-2020, es van definir un total de 68 actuacions, distribuïdes per eixos estratègics de la següent forma²:

Gràfic 2. Distribució de les actuacions per eixos estratègics de la Mesura de Govern.

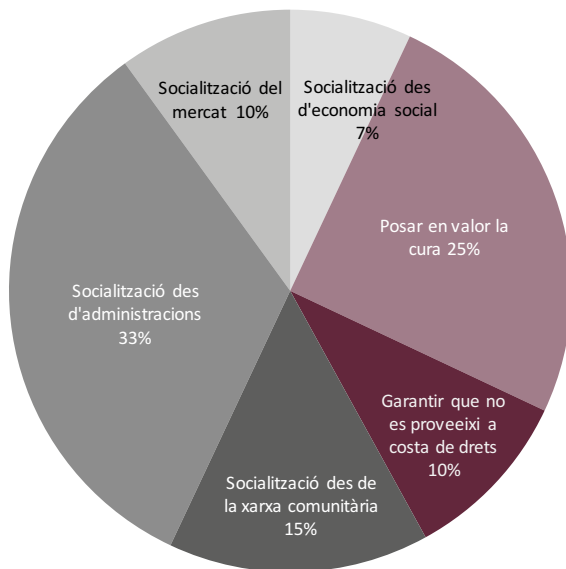

Font: Informe de Seguiment de la MGDC (Comissió Interdepartamental, març 2019).

L'Eix de Socialització de la responsabilitat vers la cura, que inclou un total de 44 actuacions, representa gairebé dues terceres parts (65%) del total de la Mesura de Govern. A la vegada, aquests dos eixos s'organitzen en 6 objectius, i les actuacions de la Mesura presenten la següent distribució en funció d'aquests:

² Per veure les 68 actuacions concretes i la seva distribució, accedir a: https://media-edg.barcelona.cat/wp-content/uploads/2017/06/05124906/MGDCures_web.pdf (Recurs web visualitzat el 3 de setembre de 2019).

Gràfic 3. Distribució de les actuacions per objectius de la Mesura de Govern.

Font: Informe de Seguiment de la MGDC (Comissió Interdepartamental, març 2019).

Així existeix variabilitat quant al nombre d'actuacions que es contemplen per a cada un dels objectius de la MGDC.

Pel que fa als objectius vinculats a l'eix estratègic de Reconeixement de la centralitat de la cura (en colors granates), aquell que incorpora més actuacions és el de *Posar en valor la cura*, que compta amb 17 actuacions (el que representa un 25% del total d'actuacions de la Mesura).

En el cas de l'eix estratègic de Socialització de la responsabilitat vers la cura (en colors grisos) destaca l'objectiu de *Socialització des de les administracions públiques*, que incorpora fins a 22 actuacions, situant-se com a l'objectiu que inclou més actuacions (representant un 33% del total d'actuacions de la Mesura).

Les actuacions també es poden classificar en funció de la seva naturalesa. A aquest efecte, s'ha fixat una tipologia que permet veure quins són els instruments de polítiques públiques més utilitzats per a la promoció de la

democratització de la cura des del govern municipal. En particular, s’han definit vuit tipus i la següent taula descriu el contingut de les actuacions incloses en cadascun d’ells:

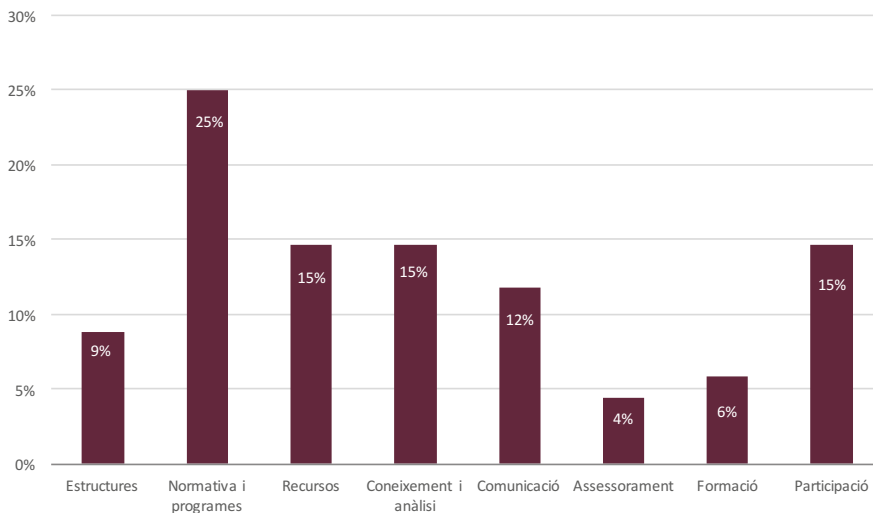
Taula 2. Tipologia d’instruments de polítiques per promoure la Mesura.

Nom	Descripció
Estructures	<p>Creació, impuls i manteniment d’estructures organitzatives per a la integració de la perspectiva de les cures en el funcionament i els processos de l’Ajuntament i en les seves polítiques. Inclou departaments, unitats, grups de treball, serveis públics, etc.</p> <p><i>Exemple d’actuació: “Creació de 10 noves escoles bressol municipals”.</i></p>
Normatives i programes	<p>Elaboració i implementació de normatives i instruments programàtics que s’orienten a la consecució dels objectius de democratització de la cura. Inclou mesures de govern, plans, programes, acords, clàusules, entre d’altres.</p> <p><i>Exemple d’actuació: “Nou programa “Preparats per cuidar” per promoure la corresponsabilitat dels homes en la cura a través de formació i assessorament als homes en l’àmbit sanitari, educatiu i de cures”.</i></p>
Recursos	<p>Atorgament de recursos econòmics (ex: subvencions, suport financer) i béns (ex: banc solidari de material, bossa d’hores).</p> <p><i>Exemple d’actuació: “Suport financer a l’adaptació funcional de la pròpia llar per les persones menors de 65 anys amb discapacitat permanent i/o adquirida per garantir més autonomia i l’estada al domicili”.</i></p>
Coneixement i anàlisi	<p>Elaboració i compilació d’informació que millori el coneixement entorn les cures i la situació de les persones treballadores, i la seva anàlisi. Inclou estudis, diagnòstics, avaluacions, mapeigs, desagregació de dades per sexe, creació indicadors, enquestes, etc.</p> <p><i>Exemple d’actuació: “Introducció en enquestes municipals (sociodemogràfica, de condicions de vida, etc.) d’indicadors d’usos del temps i de provisió de cures”.</i></p>
Comunicació	<p>Diffusió d’informació per a la visibilització i sensibilització (interna i externa) en matèria de cures, incloent campanyes, exposicions, actes, jornades, etc.</p> <p><i>Exemple d’actuació: “Campanya de comunicació per reivindicar la importància de la cura i per promoure imaginaris inclusius i diversos de l’organització social de la cura”.</i></p>
Assessorament	<p>Prestació d’assessorament, acompanyament i suport tècnic per a la incorporació de la perspectiva de les cures en el conjunt d’instruments normatius i programàtics de l’Ajuntament.</p> <p><i>Exemple d’actuació: “Col·laboratori II, Laboratori d’idees i pràctiques d’economia social i solidària des de l’acció comunitària” un espai d’intercanvi de pràctiques que en la segona edició s’ha dedicat a les cures”.</i></p>

Formació	<p>Disseny i realització de cursos, tallers i capacitacions per tal de millorar el coneixement (de treballadors/es, funcionaris/àries i conjunt de la societat) en matèria de cures i la situació de les persones que hi treballen.</p> <p><i>Exemple d'actuació: "Accions de formació i validacions d'acreditacions de competències per a les persones cuidadores professionals en col·laboració amb els sindicats i l'empresariat".</i></p>
Participació	<p>Impuls de processos de participació ciutadana amb èmfasi en l'empoderament del moviment de dones i feminista, a través de la seva visibilització com a interlocutor legítim i la incorporació del coneixement, demandes i necessitats de les treballadores de cures.</p> <p><i>Exemple d'actuació: "Tallers específics i espais de trobada que promouguin la xarxa relacional i comunitària de suport per a persones cuidadores d'origen migrant".</i></p>

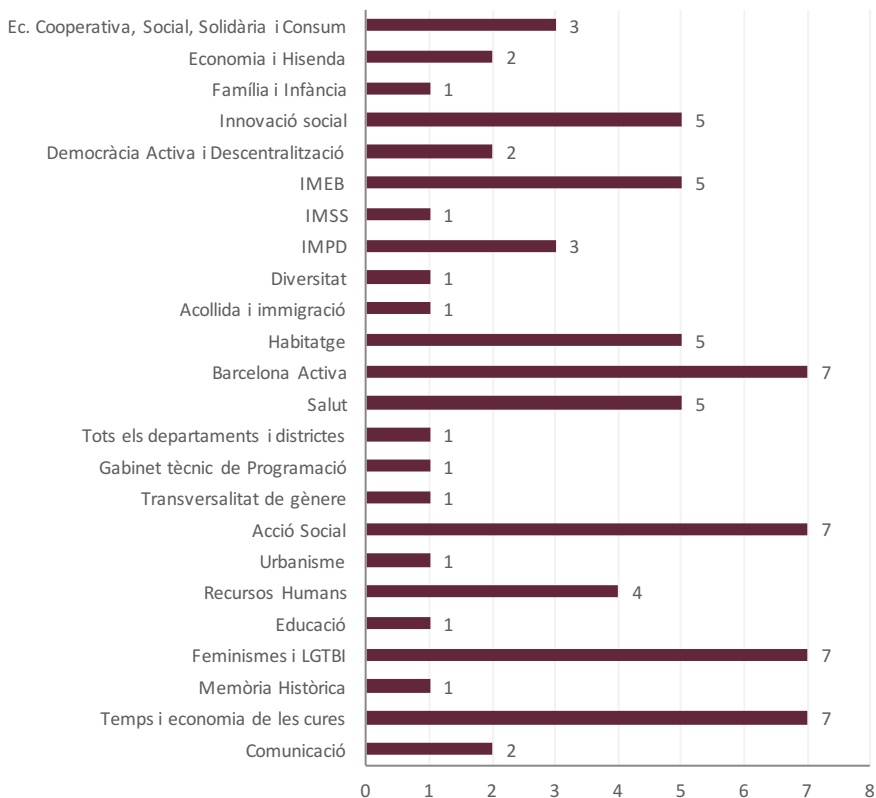
Font: Informe de Seguiment de la MGDC (Comissió Interdepartamental, març 2019).

Gràfic 4. Distribució d'actuacions per tipologia.

Font: Informe de Seguiment de la MGDC (Comissió Interdepartamental, març 2019).

Gràfic 5. Distribució d'actuacions per unitat organitzativa responsable.

Font: Informe de Seguiment de la MGDC (Comissió Interdepartamental, març 2019).

Pot servir com a indicador de la importància de la MGDC la implicació i participació, en el seu desenvolupament, de 24 unitats administratives de l'Ajuntament diferents (regidories, àrees, direccions, departament, etc.); així com que aquelles amb més actuacions assignades (7 actuacions) són Temps i Economia de les Cures, Feminismes i LGTBI, Acció Social i Barcelona Activa, superant l'àmbit tradicional de fer-ho, només, de la política d'acció social. D'altra banda, cal subratllar que moltes de les actuacions inclouen una important responsabilitat en l'àmbit dels diferents districtes de la ciutat. Cal tenir en compte que hi ha 4 actuacions que tenen més d'una unitat organitzativa assignada com a responsable, per això el còmput total (74) és superior al nombre d'actuacions de la Mesura (68).

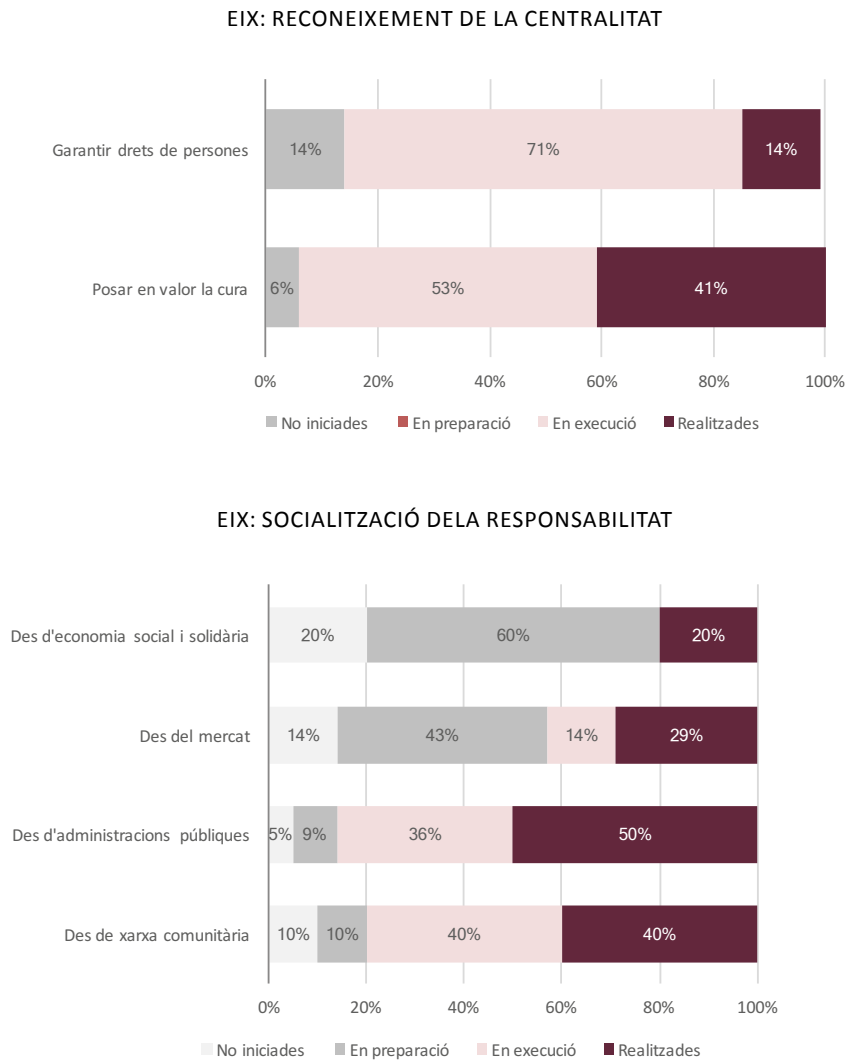
4.3. Governança, desenvolupament i avaluació

Per a la implementació de la MGDC es reforçà el Grup Motor impulsor inicialment configurat (Feminismes, Transversalitat de Gènere, Drets Socials, Economia Social i Solidària i de les Cures), incorporant nous referents de salut i de drets de ciutadania i diversitat. Així mateix, durant el procés d'elaboració es designà persones tècniques referents en matèria d'economia de les cures (en alguns districtes coincidint amb les persones de referència de transversalitat de gènere) a tots els districtes, com a pas fonamental per a la territorialització de la MGDC i el seu desplegament en els barris i districtes de Barcelona.

La Comissió Interdepartamental ha realitzat un seguiment global de l'execució i implementació d'aquesta, reunint-se com a mínim un cop l'any, en concret el març de 2018 i març de 2019. Aquesta ha estat formada per representants de cada un dels 10 districtes, del Departament de Transversalitat de Gènere; el Departament d'Atenció i Acollida per Violència Domèstica; el Servei d'Atenció a Homes per la promoció de relacions no violentes; l'Institut Municipal de Persones amb Discapacitat; l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona; l'Institut Municipal de Serveis Socials; el Departament de Salut; Barcelona Activa i la Direcció de Serveis de Feminismes i LGTBI; d'Acció Comunitària; de Drets Civils i Diversitat; d'Intervenció Social; de Gestió i Relacions Laborals; d'Economia Cooperativa, Social i Solidària i Consum; la Direcció de Comunicació; la Direcció de Coordinació i Projectes Estratègics; i el Departament d'Economia Social i de les Cures i de Polítiques Alimentàries Urbanes.

A data març de 2019, la Comissió Interdepartamental avaluà l'estat d'execució de la MGDC i, així, als gairebé dos anys de presentació de la Mesura de Govern, el 91% de les actuacions es trobaven iniciades (a març de 2018 aquest percentatge era del 82%): 38% ja realitzades, 44% en execució, 9% en preparació i 9% no iniciades, tal com es mostra al gràfic 6.

Gràfic 6. Distribució d'actuacions ja realitzades segons eix.

Font: Informe de Seguiment de la MGDC (Comissió Interdepartamental, març 2019).

A més de l'avaluació de seguiment que s'ha anat realitzant, prevista com una acció a efectuar anualment amb l'objectiu de realitzar un seguiment participatiu de la Mesura de Govern, el 10 de maig de 2018³ es va celebrar una jornada de debat en motiu del primer any del seu desenvolupament. L'objectiu era donar a conèixer la implementació de la Mesura a les entitats, agents i persones treballadores en l'àmbit de les cures i posar en valor actuacions que estan duent a terme altres agents de la ciutat que contribueixen als seus objectius. La jornada va reunir prop de 200 persones procedents de l'Ajuntament de Barcelona, d'empreses i entitats del tercer sector, d'universitats i d'altres col·lectius que treballen en l'àmbit de l'economia de les cures. Alguns elements que van aparèixer als debats oberts durant la jornada foren:

- Cal més visibilització de les mesures de Temps i Cures, mitjançant polítiques públiques municipals, a través de projectes que generin debat social.
- S'ha de procurar promoure la corresponsabilitat. Mirar al futur conjuntament i pensar en quin model de societat volem crear.
- S'han de continuar forjant aliances entre Ajuntament i Societat Civil.
- S'ha de repensar la forma en que es promouen aquest tipus de polítiques públiques.
- Continuar per aquest camí de visualització de les cures, emplaçant-nos a que arribi a altres nivells de l'Administració Pública.
- La cura ha estat moltes vegades la base i centre de la vida de les persones, i té un total impacte en el sistema socioeconòmic: sobre el temps, sobre la salut, sobre les famílies, sobretot de les dones, i en concret, de les dones migrades.
- Homenatge a les persones que estan de manera quotidiana donant serveis de cures, amb situació de vulnerabilitat. En aquest sentit, s'ha de fer pública la feina que fan de manera quotidiana.

³ Per a més informació accedir a: https://ajuntament.barcelona.cat/economia-social-solidaria/ca/noticia/jornada-democratitzant-la-cura-a-barcelona-2_666915 (Recurs web visualitzat l'1 de setembre de 2019).

- Necessari reconeixement de la cura i posar-la en el centre, que no sigui invisible, és important reconèixer la seva complexitat.
- Repensar com socialitzem la cura i com fem que altres sectors socials la reconeixin. És responsabilitat de les administracions públiques, de la societat, de tothom.
- S'ha de millorar la "pobresa del temps": Obrir una porta col·lectiva per a que sigui una iniciativa pionera, ja que la democratització de la cura és necessària.

4.4. Algunes actuacions principals ja executades

Com s'ha esmentat prèviament, s'han encetat diverses actuacions en funció dels dos eixos ja mencionats. De les 68 actuacions plantejades, a continuació s'exposaran un seguit d'aquestes.

Actuació 1: WEB "CIUTAT CUIDADORA"⁴

És una acció comunicativa basada en una pàgina web amb l'objectiu de reivindicar la importància de la cura i per promoure imaginaris inclusivament diversos de l'organització social de la cura. És un projecte transversal treballat des de la Direcció Comunicació Digital amb la Regidoria de Feminismes, Salut i Drets Socials i Economia Social i Solidària. Aquest ha treballat des de dos vessants, d'una banda en l'extensió del relat i la sensibilització i d'altra en la prestació de serveis. En funció d'aquestes dues vessants, l'objectiu de la pàgina web és visibilitzar el valor social de les cures; sensibilitzar sobre què són les cures i quina és la situació actual (feminització, alta precarietat laboral i gran presència de dones migrades). A més de presentar l'espai Barcelona Cuida com a centre pioner i oferir tota la informació relativa al nou servei, concentrar els serveis i els recursos disponibles a la ciutat en matèria de cures de manera sistematitzada i, per últim, oferir informació d'actualitat (notícies i activitats) al voltant de les cures.

⁴ Per més informació accedir a: <https://www.barcelona.cat/ciutatcuidadora/ca> (Recurs web visualitzat l'1 de setembre de 2019).

Actuació 2: IMPULS D'UN DEBAT SOCIAL SOBRE ELS USOS DEL TEMPS, DES D'UNA PERSPECTIVA FEMINISTA I D'ECONOMIA DE LES CURES, INICIANT-LO AMB UNA PROVA PILOT A DOS BARRIS DE LA CIUTAT

S'executà, com a prova pilot a dos barris (Sant Andreu de Palomar i Guinardó), el projecte "Temps i cures al barri". El projecte va desenvolupar els següents objectius: sensibilitzar a la ciutadania sobre les diferències en els temps que destinen homes i dones a atendre les cures dels altres, i les dificultats en la gestió del temps de treball, temps de cura i d'atenció a la llar, i temps propi; recollir propostes de millora dels veïns i veïnes que representessin actuacions o canvis en la gestió d'equipaments o serveis del barri per tal de millorar la compaginació dels temps de treball i familiar amb la dels horaris dels equipaments i serveis; prioritzar actuacions i accions amb elements de viabilitat per tal de millorar els temps de cura de les persones que viuen als dos barris on s'implementà la prova pilot.

Actuació 9: DEFINICIÓ I IMPLEMENTACIÓ D'UNA MESURA DE GOVERN SOBRE URBANISME I GÈNERE QUE INCLOGUI LES NECESSITATS DE CURA DE LA POBLACIÓ.

El març de 2017, es va aprovar la Mesura de Govern "Urbanisme amb perspectiva de gènere, l'urbanisme de la vida quotidiana" que incloïa un paquet de mesures per integrar la mirada de gènere en totes les polítiques urbanístiques i aconseguir una ciutat més justa, igualitària, segura i sense barreres. Per garantir una vida quotidiana òptima i sense discriminacions, s'aplicaren criteris de transversalitat de gènere en grans projectes de transformació com la pacificació de la Meridiana, la nova xarxa de bus, les superilles i el Pla de barris. Es realitzà un mapa de ciutat a partir de marxes exploratòries per detectar on calia millorar l'espai públic, i a Gràcia s'elaborà un mapa de la xarxa quotidiana d'equipaments i serveis, que indicava les rutes accessibles i segures. També s'avaluaren els elements urbans que conformen el conjunt de mobiliari que s'instal·la a l'espai públic –bancs, fanals, papereres, etc.–, així com la seva disposició als espais on s'ubiquen considerant les necessitats de les persones segons el moment del cicle vital en què es trobin. D'aquesta manera, s'impulsava la introducció de les cures en l'espai públic.

Actuació 21: INSTAR A LES ADMINISTRACIONS COMPETENTS (AUTONÒMICA I ESTATAL), COL·LABORANT EN AQUESTA DIRECCIÓ AMB ELS MOVIMENTS I AGENTS SOCIALS MOBILITZATS, PER A MILLORAR ELS CONVENIS LABORALS I REFORMAR LA LEGISLACIÓ QUE REGULA EL TREBALL DE LA LLAR.

El Consell Municipal d'Immigració de Barcelona (CMIB) va elegir el treball de la llar i les cures com a tema central de l'any 2017, a proposta de diverses entitats coneixedores de la situació de greuge en l'àmbit laboral i social i de menysteniment dels drets de les persones que treballen en aquest sector, majoritàriament dones i migrades estrangeres. En el context d'aquest treball, s'aprovà el "Manifest per a la dignificació del treball de la llar i la cura de les persones" (setembre 2017), la declaració institucional, acordada pel Plenari del Consell Municipal de l'Ajuntament, per instar les administracions competents a reformar els instruments normatius que regulen el treball de la llar, com flexibilitzar requisits Llei estrangeria i ratificar Conveni 189 de l'OIT (desembre 2017). També es va acompanyar del posicionament de l'Ajuntament, conjuntament amb el Consell Municipal d'Immigració i el Consell de dones de la Ciutat, per la ratificació, del Conveni 189 de l'OIT (per establir condicions dignes per a les treballadores de la llar i de les cures), per part de l'Estat espanyol.

Actuació 23 i 24: SERVEI ITINERANT D'ORIENTACIÓ I SUPORT PER A DONES TREBALLADORES DE LA LLAR I LES CURES⁵

Davant la situació del treball de la llar i de cures, com a sector precaritzat, especialment desregulat, amb un nivell de protecció inferior a la resta de sectors, sotmès a condicions salarials i laborals clarament discriminatòries i amb un índex d'informalitat molt elevat, el servei itinerant ha ofert informació, orientació i suport a les treballadores de la llar i les cures. A més, ha col·laborat en la creació d'espais de suport i trobada amb les dones treballadores de la llar i les cures internes, per tal d'enfortir la seva xarxa relacional, i també ha aprofundit en el coneixement sobre les necessitats i demandes de les treballadores de la llar i les cures en règim d'interne, per tal de millorar l'actuació municipal al respecte.

⁵ Per més informació, accedir a: <https://ajuntament.barcelona.cat/premsa/2018/11/28/barcelona-orientara-en-drets-laborals-a-dones-treballadores-de-la-llar-i-les-cures-amb-uns-punts-dinformacio-mobils-a-les-corts-i-sarria-sant-gervasi/> (Recurs web visualitzat l'1 de setembre de 2019).

Actuació 23 i 24: GUIA “CUIDEM QUI ENS CUIDA, ÉS DE JUSTÍCIA!”⁶

Amb la col·laboració de l'entitat *Anem per Feina*, s'edita la guia, un document que vol esdevenir un recurs útil per afavorir la contractació justa i digna de persones treballadores de la llar. La guia vol acompanyar la ciutadania en el coneixement de la terminologia, la normativa aplicable, les responsabilitats i els passos a seguir per contractar persones de provisió de cures i suport a la llar. L'objectiu és donar resposta a la precarització del sector, caracteritzat per una profunda feminització i una presència molt significativa de dones migrades i que contrasta amb el fet que el treball de cures i la llar resulta fonamental en el sosteniment de l'economia i la reproducció de la vida, ja que és central en situacions de criança, dependència i envelliment.

Actuació 35: BARCELONA CUIDA. Espai d'informació i orientació⁷

A l'abril de l'any 2019, obrí al públic un nou equipament per donar visibilitat i posar a l'abast tots els recursos existents a la ciutat en l'àmbit de la cura. Aquest pretén ser un espai de referència per a facilitar la informació a la ciutadania sobre tots els serveis i recursos del territori, a través de diverses actuacions:

- Oferir una primera resposta integral a les persones protagonistes de la cura a la ciutat.
- Facilitar que les persones trobin la informació de manera unificada.
- Orientar i acompanyar a aquelles persones que ho necessitin.
- Oferir activitats i espais formatius a professionals i ciutadania.
- Promoure l'intercanvi i treball en xarxa dels diferents agents i dispositius.

6 Ajuntament de Barcelona (2018) “Cuidem qui ens Cuida, és de justícia!": Guia de contractació i recomanacions per un treball just de provisió de les cures i de suport a la llar”. Accessible en: http://ajuntament.barcelona.cat/tempscures/sites/default/files/guia_cuidem_qui_ens_cuida.pdf (Recurs web visualitzat l'1 de setembre de 2019).

7 Informació disponible a: <https://www.barcelona.cat/ciutatcuidadora/ca/espai-barcelona-cuida/que-es> (Recurs web visualitzat el 3 de setembre de 2019).

Tenint present al públic a qui s'adreça (persones que cuiden familiars o persones properes, cuidadores remunerades a la llar –o precaritzades-, entre d'altres) l'Espai obre el primer dissabte i diumenge matí de cada mes.

5. Consideracions finals: preguntes obertes de futur

La Mesura de Govern de Democratització de la Cura té un abast temporal fins l'any 2020. Per tant, a mitjans de 2019 quan això s'escriu, i tot just constituït el nou consistori municipal, es preveu la seva continuïtat, amb alguns canvis en l'organigrama polític i tècnic. No obstant cal deixar obertes, a la manera d'un cert DAFO, algunes de les *preguntes* que caldrà anar donant *respostes* fins el 2020 i, en especial, en una segona *Mesura*. Alhora poden servir d'aprenentatge per d'altres administracions públiques locals i supralocals que vulguin plantejar polítiques de cures amb aquesta mateixa orientació i horitzó de democratització transformadora.

• REPTES:

Un dels principals reptes de la MGDC, és la necessitat que tota l'organització municipal, incorpori com a propi el nou marc conceptual que desenvolupa la mesura de govern, partint dels objectius que es proposen com el reconeixement, la corresponsabilitat i la reducció de les desigualtats en relació a les cures. Entenent que és una política amb una perspectiva transversal i que la visió de la que parteix ha de pol·linitzar totes les àrees, departaments i serveis.

- En conseqüència, s'esdevé la necessitat de replantejar les polítiques públiques que es vagin desenvolupant pels diversos serveis adaptades a aquest nou marc. Encara que no siguin aquells que tradicionalment han destacat per realitzar actuacions amb una major orientació en l'àmbit de cures.
- Definir amb una major concreció quins són els altres serveis que poden contribuir a desenvolupar el marc conceptual i els seus objectius i que encara no han desenvolupat actuacions en aquest aspecte. Per tant, abans d'ampliar actuacions, cal conceptualitzar-les amb l'experiència del desenvolupament de la MGDC durant 2018 i 2019.

- Perquè existeixi un reconeixement de les cures, una corresponsabilitat i una reducció de les desigualtats en l'àmbit de les cures, s'ha de realitzar una política molt ambiciosa, com ho és la Mesura de govern; tanmateix aquesta només és un primer pas. I en ser una política tan àmplia, és important plantejar la capacitat de sostenir-la, a través de la creació d'una estructura forta i la dotació de pressupost adient amb l'objectiu que es mantingui en el temps, malgrat els canvis que puguin existir en l'estructura de l'Ajuntament.
- Superar la tensió entre la visió "àmplia" de cura, que pren en consideració totes les diferents realitats de la societat, i la mirada més restringida que es centra específicament en la cura pal·liativa, la dependència; per tant cal entomar l'àmbit de l'activitat econòmica de cura i també la necessitat personal de cura associada. Per superar aquesta tensió cal adaptar els rols i rangs dins de la mateixa institució.

• DIFICULTATS:

El canvi de paradigma va més enllà de la política pública, on no només és suficient que la institució valori i socialitzi el treball de cura. Per tant, la capacitat que té la mesura de govern és limitada per transformar la societat en aquest aspecte si no s'acompanya d'altres canvis més globals.

- Les necessitats de cures cada cop són més creixents i aquestes són molt diverses, s'ha de destacar el fenomen de l'envelliment de la població. Per tant, es pot fer difícil abordar tots aquests aspectes, només i/o fonamentalment, des de les polítiques públiques locals.
- La necessitat de fer economia de les cures amb dignitat significa un canvi de model gran, on intervenen diversos factors com la legislació, el finançament i la conceptualització respecte a aquest aspecte.
- En aquest sentit, existeix una gran dependència de les altres administracions per realitzar canvis en pro de la democratització de les cures, com podria ser el terreny laboral, l'estrangeria o bé la mateixa dependència.

• **OPORTUNITATS:**

Amb l'elaboració i implementació de la mesura de govern, sorgeixen algunes oportunitats, entre elles la possibilitat de crear espais per compartir, dialogar, contrastar i esdevenir referències. En aquest aspecte, existeixen diferents qüestions que serveixen d'oportunitat per replantejar l'actuació en el marc de les cures.

- La necessitat d'avaluació i de generar dades i indicadors. A partir de la generació de la mesura de govern i l'especificació de mesures, s'obre la porta a fer un plantejament sobre el mode d'avaluació i alhora que serveixi per generar dades i indicadors que promoguin conèixer l'impacte de les polítiques de cures, així com la situació de la ciutat en aquesta qüestió.
- L'impuls d'aquesta política, pot comportar la formació i desenvolupament de capacitats en les mateixes persones tècniques que treballen en aquest àmbit.
- Pot ajudar a plantejar el divers paper de la institució dins el llarg cicle de vida, donat que cura no només és necessària en la infància i la vellesa.
- S'obre l'oportunitat de posar en valor la cura versus el reconeixement econòmic de la cura.

Com s'afirmava a la introducció, aquest article pretenia difondre i, en part reflexionar, donat que la MGDC té, encara, recorregut fins el 2020. Per tant les reflexions i anàlisi no s'esgoten ara i aquí i, per tant, no es pot concloure. Però si es pot acabar amb allò que va escriure Sandra Ezquerria (2017): “[la Mesura de Govern de Democratització de la Cura] politiza finalmente el cuidado y lo sitúa, en su globalidad y complejidad, y desde una mirada claramente feminista, como un ámbito de intervención de la política pública con el objetivo de contribuir a transformar el paradigma económico imperante, así como la posición histórica que las mujeres hemos tenido en él.”

Bibliografia

AJUNTAMENT DE BARCELONA (2017): *Mesura de Govern de Democratització de la cura. Barcelona 2017-2020.*

AJUNTAMENT DE BARCELONA (2019): *Informe de Seguiment de la MGDC.* Document intern.

CONSELL MUNICIPAL D'IMMIGRACIÓ (2017): *Propostes per a la dignificació i sensibilització en l'àmbit del treball de la llar i la cura de persones.* Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

CONSELL D'EUROPA (1999): *Mainstreaming de género. Marco conceptual, metodología y presentación de "buenas prácticas". Informe final de las actividades del Grupo de especialistas en mainstreaming.* Madrid: Instituto de la Mujeres, Ministerio de Trabajo y asuntos sociales.

EZQUERRA, Sandra (2017): "La política feminista era esto". eldiario.es, 30 de maig de 2017. Disponible en web: https://www.eldiario.es/catalunya/opinions/politica-feminista_6_648895120.html [Consulta l'1 de setembre de 2019].

EZQUERRA, Sandra i MANSILLA, Elba (2018): *Economia de les cures i política municipal: cap a una democratització de la cura a la ciutat de Barcelona.* Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Col·lecció Estudis Temps i Cures.

ORGANITZACIÓ INTERNACIONAL DEL TREBALL (2015): *Women and the future of work- taking care of the caregivers.* Disponible en web: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_351297.pdf [Consulta l'1 de setembre de 2019].

PÉREZ OROZCO, Amaia (2014): *Subversión feminista de la economía. Aportes para un debate sobre el conflicto capital – vida.* Madrid: Traficantes de Sueños.